

Купить книгу на сайте kniga.biz.ua >>>

ХАРКІВ **2019** **КЛУБ**
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

[>>>](http://kniga.biz.ua)

УДК 821.133.1
В35

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Переклад *Володимира Верховеня*

Адаптація, передмова,
післямова, примітки *Андрія Клімова*

Художники *Андрій Печенізький, Галина Печенізька*

ISBN 978-617-12-4214-2 (серія)
ISBN 978-617-12-5901-0

© Depositphotos.com /
emirsimsek, AxelWolf,
JMcreeation, bioraven,
lianella, обложка, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля»,
видання українською
мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля»,
художнє оформлення,
2018

[>>>](http://kniga.biz.ua)

МРІЙНИК І ПРОВИДЕЦЬ

Книжки видатного французького письменника й гуманіста Жуля Верна протягом багатьох десятиліть були джерелом натхнення для вчених, винахідників і мандрівників. Він захоплював мільйони читачів, змушуючи повірити у свою мрію, і майже всі його передбачення невдовзі справджувалися. Жюль Верн був єдиним на той час, хто міг одним поглядом охопити всю нашу планету, побачити її в усьому розмаїтті та єдності. А про його неймовірну інтуїцію годі й говорити. Лише згадаймо, що герої його роману «Із Землі на Місяць», опублікованого ще 1865 року, вирушають у космос з того місця на півострові Флорида в США, де нині розташований космодром Канаверал, а приземляються всього за три милі від тієї точки, де 1969 року здійснив посадку космічний корабель «Аполлон-11».

Жуль Верн народився 1828 року в багатому портовому місті Нанті в родині адвоката. Коли йому виповнилося двадцять років, батьки відрядили юнака навчатися до Парижа, де він мав здобути юридичну освіту. Проте їхні надії не справдилися. Молодий Жюль Верн виявився одним із тих, кого в романі «Діти капітана Гранта» він пізніше сам назве «ковачами власної долі». Через рік юнак покинув навчання заради літературної діяльності. Відтак на нього чекали десять років напівголодного і невлаштованого життя в мансардах, і хоча в кишенях молодого письменника часто гуляв вітер, він завжди щиро вірив у свою щасливу зірку.

Восени 1862 року побачив світ перший роман письменника «П'ять тижнів на повітряній кулі», який одразу завоював визнання читачів і був перекладений майже всіма європейськими мовами. Услід за першим романом невдовзі вийшли друком справжні

шедеври — «Подорож до центру Землі» (1864), «Із Землі на Місяць» (1865), «Діти капітана Гранта» (1868), «20 тисяч льє під водою» (1870), «Навколо світу за 80 днів» (1872), «Таємничий острів» (1875) та «П'ятнадцятирічний капітан» (1878). Ці книжки принесли Жулю Верну всесвітню популярність.

Аж тепер письменник, що у своїй уяві побував у найвіддаленіших та найекзотичніших країнах, зміг дозволити собі справжні подорожі — він обійшов на своїй яхті береги всієї Європи й відвідав Сполучені Штати, а ще перетнув Атлантичний океан на славетному «Грейт Істерн» — найбільшому колісному пароплаві, що будь-коли існував. Був у Жуля Верна і досвід повітроплавця, щоправда, невеликий — його єдиний політ на повітряній кулі тривав усього 24 хвилини.

З 1871 року письменник назавжди оселився в Ам'єні, де з головою поринув у роботу. Протягом сорока років, починаючи з 1862-го, Жюль Верн створив 66 романів. Ці книжки можна поділити на «романи про науку» та «романи про незвичайні подорожі», але насправді письменник створив зовсім новий жанр літератури — казку, в якій на зміну вірі в чудеса прийшла віра у всемогутність знання та силу людського духу. До «незвичайних подорожей» належить і роман «П'ятнадцятирічний капітан», який ви зараз тримаєте у руках. Це справжній гімн мужності та незламності юного Діка Сенда, чудова панорама природи Екваторіальної Африки, а водночас — палкий протест проти поневолення людини людиною. Варто пам'ятати, що в ті часи, коли було написано «П'ятнадцятирічного капітана», у колоніях європейських держав усе ще процвітала работоргівля — ганебна пляма на сумлінні нашої цивілізації.

Слава Жуля Верна не в'яне й досі. Уже у нових покоління юних читачів завмирає серце, коли вони стежать за небезпечними пригодами його героїв — уче-

них і диваків, що прагнуть до недосяжної мети, людей ідеї, обов'язку й моральної сили, часом кумедних і наївних, але завжди привабливих і життєлюбних. Уперше в його книжках з'являються й прообрази сучасних «супергероїв» — шляхетних і мужніх борців з несправедливістю й пригнобленням...

Уже на схилі віку, відповідаючи на запитання репортера австрійської газети, Жуль Верн зауважив: «Працюючи над своїми романами, я завжди дбаю про те, щоб з-під мого пера не вийшли жодна сторінка, жодна фраза, які не змогли б прочитати й зрозуміти навіть діти... Мое життя сповнене справжніх і уявних пригод. Я бачив багато дивовиж, але ще дивніші створила моя фантазія. І мені страшенно прикро, що я змушений завершувати свій земний шлях на порозі епохи, яка обіцяє безліч чудес!»

ЧАСТИНА ПЕРША

Шхуна «Пілігрим»

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Другого лютого 1873 року шхуна «Пілігрим» перебувала у відкритому морі.

Цей невеличкий вітрильник водотоннажністю чотирьох тонн, споряджений у Сан-Франциско для полювання на китів, належав багатому каліфорнійському судновласникові Джеймсу Велдону. Вже багато років поспіль «Пілігрим» плавав під командуванням капітана Галла і вважався одним з найнадійніших кораблів Велдонової флотилії.

Славетному китобоеві цього року дуже не щастило: ще задовго до кінця промислового сезону, на початку січня, саме в розпал літа у Південній півкулі, Галл змушений був покинути місця полювання. У трюмах шхуни не було й половини здобичі. І головною причиною невдачі капітан вважав додатково набрану команду, що складалася з людей випадкових, дармоїдів та гультіпак. Невелика постійна команда шхуни — п'ятеро досвідчених моряків і один молодший матрос — також була невдоволена мізерними результатами промислу.

У середині січня, коли шхуна прибула до Оклендського порту в Новій Зеландії, капітан Галл марно намагався набрати нову команду — більшість місцевих китобойів уже понаймалися на інші судна. Він уже був намірився вийти з Окленда, аж раптом дружина власника шхуни попрохала його взяти на борт пасажирів. Галл погодився одразу, адже їй він відмовити не міг.

Місіс Велдон, її п'ятирічний синочок Джек, Нен, літня няня-негритянка, і дивакуватий родич Велдонів,

якого всі називали «кузенем Бенедиктом», саме тоді вимушено перебували в Окленді. Вони супроводжували містера Джеймса Велдона в діловій поїздці й збиралися разом з ним повернутися до Сан-Франциско. Але перед самим від'їздом малий Джек серйозно захворів, і судновласник мусив виїхати з Нової Зеландії сам один. Одужання хлопчика затяглося, і три довгі місяці розлуки з чоловіком здалися місіс Велдон такими нескінченними, що вона щиро зраділа появі «Пілігрима» в Оклендському порту. Із вітрильним судном капітана Галла завжди все було гаразд, тож за сприятливої погоди по обидва боки екватора можна було б дістатися до Сан-Франциско за сорок-п'ятдесят днів навіть попри те, що шхуна мала затриматися для розвантаження в одному з чилійських портів, трохи відхилившись від прямого курсу. Зате згодом, за сприятливого вітру, «Пілігрим» мав продовжити свій шлях не відкритим морем, а вздовж американського узбережжя...

Утім навіть відкрите море не лякало місіс Велдон — вона була сміливою тридцятирічною жінкою і звикла ділити з чоловіком незручності й незгоди далеких морських подорожей. До того ж міцний і надійний «Пілігрим» вважався одним з найкращих американських китобійних суден. Місіс Велдон мала врівноважену вдачу й міцне здоров'я; отже, коли нагода трапилася, вона вирішила неодмінно нею скористатися...

Родичеві місіс Велдон, який супроводжував її в цьому плаванні, було десь років п'ятдесят. Радше сухорлявий, аніж худий, довготелесий, з величезною кучмастою головою та окулярами в золотій оправі, що раз у раз сповзали на самісінький кінчик довгого носа, кузен Бенедикт із його недоладною зовнішністю був людиною доброю й беззахисною, як доросле дитя. Місіс Велдон ставилася до нього, мов до старшого брата маленького Джека, й не надто сподівалася на кузенову допомогу в разі серйозної

небезпеки. Однак цього сумирного славного чолов'ягу, геть безпорадного в найбуденніших життєвих ситуаціях, усі любили за добру вдачу, а його незграбна хода й одвічна неуважність викликали тільки приязні усмішки у всіх, хто його знав.

Містер Бенедикт вважав себе насамперед ученим-ентомологом! Він був пристрасним дослідником і колекціонером комах і цілковито присвятив себе їх вивченню. Тож усе, що не мало стосунку до ентомології, для нього навряд чи існувало, хоча й ледарем кузена Бенедикта не можна було назвати, адже він ніколи не тинявся без діла. Він був невимогливий і невибагливий, нечутливий до спеки й холоднечі — аж так, що часом забував про їжу й питво, якщо його вчасно не нагодувати й не напоїти. Усе життя цього дивака було присвячене комахам, та й супроводив він містера й місіс Велдон до Нової Зеландії саме через свою непогамовну пристрасть до нових відкриттів. Йому й справді вдалося збагатити свою колекцію кількома унікальними знахідками, з-поміж яких був новозеландський жук-стафілін, представник хижих твердокрилих, який вважався неабиякою рідкістю. Тепер же кузен Бенедикт прагнув якнайшвидше дістатися додому, до Сан-Франциско, у свій робочий кабінет. Звісно, для певності він застрахував усю свою безцінну колекцію й упакував її в особливу вологонепроникну бляшанку, яку зазвичай носив на паску через плече. Заклопотаний своїми думками і солодкими мріями, він, здавалося, навіть не помітив, як шхуна відпливла...

На відміну від кузена, місіс Велдон ретельно підготувалася до від'їзду, хоча й поспішала, аби не затримувати відплиття судна. Двадцять другого січня «Пілігрим» узяв на борт чотирьох пасажирів. Коли останні приготування скінчилися і настав час зніматися з якоря, капітан Галл підійшов до своєї пасажирки.

— Мушу вас попередити, місіс Велдон, — неголосно мовив він, — відповідальність за ваше рішення плисти на «Пілігримі» через океан лежить на нас із вами порівну.

— Ваші слова дещо дивні, капітане, — усміхнулася місіс Велдон. — Усе вирішено, і відступати запізно.

— Я кажу так, бо не маю щодо цього жодних вказівок від вашого чоловіка. До того ж «Пілігрим», попри всю його надійність, не вельми пристосований для перевезення пасажирів. Я повинен вибачитися за те, що на моєму судні немає звичних для вас вигод, як на пакетботах, до яких ви звикли...

— Скажіть, містере Галл, — перебила його жінка, — як ви гадаєте: якби мій чоловік був тут, чи наважився б він вирушити в це плавання разом зі мною і нашим сином?

— Авжеж, — кивнув капітан. — Я й сам не вагаючись узяв би на борт свою сім'ю. Зрештою, «Пілігрим» — чудове судно, і я впевнений у його надійності.

— Це головне, містере Галл. Щодо браку вигод, то це мене не бентежить, — мовила місіс Велдон, узявши за руку сина. — Я не з тих вередливих пасажирок, сер, які завжди нарікають на тісноту кают і брак розваг. — Сказавши це, вона усміхнулася маленькому Джекові. — Ми рушаємо, синку!

Корпус судна здригнувся, заgrimіли якірні ланцюги. А за чверть години «Пілігрим», наставивши вітрила, вийшов з Оклендського порту у відкрите море, взявши курс на узбережжя Південної Америки...

Але через три дні плавання несподівано повіяв дужий східний вітер, і шхуна була змушена змінити курс. Другого лютого капітан з досадою побачив, що його судно й досі перебуває у значно вищих широтах, ніж він хотів би, і не має жодної можливості рухатися просто до західних берегів Південної Америки.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Погода й далі стояла гарна, а східний вітер, крім невеликої затримки та відхилення від обраного курсу, більше нічим не загрожував «Пілігримові».

Місіс Велдон почувалася на борту шхуни як у себе вдома — її з сином і нянею поселили в капітановій каюті, єдиній більш-менш зручній на судні. Капітан перебрався до порожньої сусідньої каюти, що призначалася для помічника капітана (оскільки екіпаж «Пілігрима» був укомплектований не повністю, Галл обходився без помічника). Кузена Бенедикта поселили в крихітну комірчину на носі шхуни. На сніданок і обід містер Галл і пасажери судна сходилися до колишньої капітанової каюти.

Досвідчений екіпаж китобійного судна жив, як дружна родина. Майже всі постійні матроси були американцями з каліфорнійського узбережжя і добре знали одне одного, адже плавали разом уже четвертий рік поспіль.

Лише один чолов'яга на судні був родом із Португалії, хоча й добре знав англійську мову. Звали його Неґоро. Він запропонував свої послуги капітанові Галлу після того, як колишнього кока, неохайного й пришелепуватого, довелося списати на берег в Окленді. На вигляд Неґоро мав близько сорока років. Середнього зросту, жилий, сухорлявий, з густим темним волоссям і смуглявою шкірою, цей неговіркий португалець справляв враження людини потайної й сильної. Він уникав спілкування з матросами, але свою справу знав — у капітана досі не було до нього жодних претензій. Та все ж Галл жалкував, що не встиг зібрати достатньо відомостей про минуле нового члена своєї команди. Неґоро, схоже, не був професійним моряком, а деякі його зауваження свідчили про те, що людина

він освічена. Цілісінькими днями португалець порався у своєму крихтному камбузі, лише зрідка з'являючись на верхній палубі, щоб подихати свіжим повітрям, а з настанням ночі, погасивши вогонь у плиті, зникав у своїй каюті на носі, де одразу лягав спати. Особливо старанно Негоро уникав молодшого матроса, якого звали Дік Сенд.

Цей п'ятнадцятирічний моряк був дитиною невідомих батьків і виріс у притулку. Ім'я Дік, скорочене від Річард, дали сироті на честь перехожого, який підібрав немовля і приніс його до притулку. Прізвище Сенд нагадувало про місце, де його знайдено, а саме на піщаній косі Сенді-Гук у гирлі річки Гудзон, поблизу входу до Нью-Йоркського порту.

Хлопчина був кремезний, але навряд чи мав вирости високим. Світловолосий, з блакитними очима, енергійний, він з першого погляду привертав до себе увагу розумним і сміливим виразом обличчя. На відміну від більшості однолітків, Дік був серйозний і скупий на слова та жести. У свої п'ятнадцять він уже вмів ухвалювати рішення і доводити справу до кінця — моряцьке ремесло непогано його загартувало. З чотирьох років він навчався читати, писати і рахувати в одній з благодійних початкових шкіл, а у вісім природжена пристрасть до моря привела Діка юнгою на судно, що здійснювало рейси до південних країн.

Капітаном корабля, на якому Дік Сенд розпочав свою нелегку службу, був не хто інший, як містер Галл. Дуже скоро він звернув увагу на допитливого сміливого підлітка і заприятелював з ним. Після повернення до порту старий моряк розповів про хлопця Джеймсові Велдону, визначивши таким чином назавжди Дікову долю — багатий судновласник узяв сироту під своє заступництво. Він оддав його до школи в Сан-Франциско, піклувався про нього, а потім увів

у свою сім'ю. Закінчивши школу, Дік Сенд, уже молодшим матросом, ступив на борт китобійного судна, що належало його опікунові...

Можна собі уявити, як зрадів юнак зустрічі з місіс Велдон і маленьким Джеком на «Пілігримі»! Дік був безмежно відданий і вдячний родині Велдонів, що вже кілька років була йому за рідну. Місіс Велдон ставилася до нього, як справжня мати, а її маленького сина Дік любив, немов свого молодшого братика. Місіс Велдон і собі високо цінувала Діка і знала, чого вартий їхній вдячний вихованець. Вона завжди могла цілком покластися на нього.

Плавання за гарної погоди у відкритому морі, коли всі вітрила поставлені й не потребують постійної уваги, залишало юнакові багато годин дозвілля, тож увесь свій вільний час він присвячував маленькому Джекові. Обидва вони — і юний матрос, і Джек — видалися вгору вантами і стрілою ковзали вниз по снастях на палубу; і кожної миті Дік Сенд був поруч, ладний завжди підтримати хлопчика, якщо його руки раптом ослабнуть. Місіс Велдон без остраху спостерігала за цими вправами, радіючи, що її син, який щойно одужав після важкої хвороби, міцніє на очах і набирається сили на свіжому морському повітрі.

Отже, морська подорож із Нової Зеландії до Америки тривала, але постійний східний вітер почав драгувати капітана Галла — йому ніяк не вдавалося поставити «Пілігрим» на правильний курс. Крім того, шхуна через непередбачену затримку, досягнувши тропіка Козерога, могла потрапити в смугу штилів, тоді Південна Екваторіальна течія відкинула б її далеко на захід. Містер Галл змушений був чекати, поки погода зміниться.

Ранок другого лютого 1873 року видався напрочуд сонячним.

Після сніданку, годині о десятій, Дік Сенд із Джеком, за своїм звичаєм, вмостилися на салінгу фок-щогли, звідки океан було видно як на долоні аж до обрію. Під ногами у них надималося полотнище фока, а над головами тріпотів брамсель. Дік саме взявся пояснювати хлопчикові, чому «Пілігрим», хоча й помітно нахилиється на борт, ідучи за вітром, усе ж не перекидається — бо він правильно навантажений і збалансований в усіх своїх частинах. Несподівано маленький Джек спинив його, схвильовано прошепотівши:

— Що це там таке, Діку?!

— Ти щось помітив? — Дік Сенд звівся на реї на весь зріст і приставив долоню дашком до очей, прикриваючи їх від яскравого сонця.

— Авжеж! Онде!

Пильно поглянувши туди, куди показував Джек, молодий матрос загукав щосили:

— Ліворуч за курсом під вітром — схоже, напівзатонуле судно!

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Діків вигук збурих увесь екіпаж — матроси, ті, хто був вільний від вахти, повибігали на палубу. Капітан Галл зійшов на місток, за ним інші пасажери. Лише Неґоро, здавалося, геть не цікавила ця несподівана зустріч в океані, бо португалець залишився в своєму камбузі.

Темний предмет, що його помітив Джек, погойднувся на хвилях десь милі за три від «Пілігрима».

— Цікаво, що воно таке? — спитав один з матросів.

— Здається, пліт із затонулого корабля, — невпевнено припустив інший.

— А раптом там рятуються люди... вцілілі після кораблетрощі!.. — вигукнула місіс Велдон.

— Навряд! На мою думку, це якась велетенська морська тварина! — заявив кузен Бенедикт. — До того ж уже мертва. Подібне траплялося...

— Здається, ви помиляєтеся, сер, — заперечив капітан. — Це не пліт, а перехилений на бік корпус корабля, затоплений водою. Коли підійдемо ближче, про все дізнаємося...

— Я теж вважаю, що це корабель, — промовив Дік Сенд, — і навіть бачу, як виблискує на сонці його оббитий міддю кіль.

Капітан Галл, обернувшись до стерничого, наказав:

— Болтоне, тримай просто на цей предмет! Він трохи лівіше від нашого курсу. Але занадто не наближайся, щоб він раптом не пом'яв нам боки...

За чверть години «Пілігрим» підійшов до загадкового предмета так близько, що сумнівів не залишалося, — це дійсно був корабель, що зазнав катастрофи й ліг на лівий борт так, що його палуба тепер стояла майже прямовисно. На кораблі не вціліла жодна щогла, снасті були обірвані й теліпалися безпорадно й безладно, у скулі¹ штирборт² зяяла велика діра, частина обшивки була вдавнена всередину трюму.

Дік Сенд вигукнув:

— Цей корабель зіткнувся з іншим судном!

— Очевидно, — погодився капітан Галл. — Але чому він одразу не затонув? Це вкрай дивно...

— А що трапилося з командою? — обережно спитала місіс Велдон.

— Сподіваюся, що корабель, який наскочив на це судно, узяв його екіпаж на свій борт, — відповів капітан, спохмурнівши. — Але могло статися так, що команда після зіткнення змушена була рятуватися на

¹ Скула́ (морськ.) — вигин, що утворюється в місці сполучення борту і днища судна.

² Штирборт — правий борт судна.